

การน้อมนำหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 9) มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น

The Adaptation of His Majesty the King (King Rama IX) into Local Development

วิไลลักษณ์ เรืองสม

Wilailuk Ruangsom

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Corresponding author, E-mail : wilailuk@vru.ac.th

สาระสังเขป

หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เป็นหลักการที่พระองค์ทรงคิดค้น วิเคราะห์ ปรับปรุงแก้ไข และนำไปสู่การปฏิบัติจนเกิดผลเป็นรูปธรรม ผ่านโครงการตามแนวพระราชดำริต่างๆ มากมาย ยังประโยชน์ให้แก่พสกนิกรทุกหมู่เหล่า ได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาท้องถิ่นซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศชาติได้มีการพัฒนาไปตามแนวทางที่เหมาะสม จึงขอน้อมนำหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้า และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

คำสำคัญ : การน้อมนำหลักการทรงงาน ; การพัฒนาท้องถิ่น

SUMMARY

The working principles of His Majesty the King (King Rama IX) were invented, analyzed, improved and adapted into practices by His Majesty the King until they revealed the concrete outcomes of the various Royal initiatives project that yielded benefits to every sections and make their quality of life better. Therefore, in order to develop localities, that were the bases for suitable national development, the author utilized the working principles of His Majesty the King (King Rama IX) by adapted them into local development for efficiency, prosperity, and people's better quality of life.

Keywords : The Adaptation of His Majesty the King (King Rama IX) ; Local Development

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนา โดยพระองค์ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้แก่พสกนิกรให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นพระองค์ทรงทุ่มเทพระวรกาย มุ่งมั่นแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนให้แก่พสกนิกรทั้งแผ่นดินอย่างมิย่อท้อ ทรงให้การช่วยเหลือราษฎรทั้งด้านสาธารณสุข การศึกษา สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน การเกษตร การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งดิน น้ำ ป่าไม้ และพลังงาน หรือแม้กระทั่งการจราจร ก็ทรงคิดค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างแยบยล

การทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงยึดการดำเนินงานในลักษณะทางสายกลางที่สอดคล้องกับสิ่งที่อยู่รอบตัว และสามารถปฏิบัติได้จริง ทรงมีความละเอียดรอบคอบและทรงคิดค้นหาแนวทางพัฒนาเพื่อมุ่งสู่ประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน มีคุณค่าและควรยึดเป็นแบบอย่างในการเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท นำมาปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดผลต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติต่อไปหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มีทั้งหมด 23 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ การที่จะพระราชทานโครงการใดโครงการหนึ่ง จะทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบ ทั้งจากข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร แผนที่ สอบถามจากเจ้าหน้าที่ นักวิชาการและราษฎรในพื้นที่ให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้อง เพื่อที่จะพระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว ตรงตามความต้องการของประชาชน

2. ระบิตจากข้างใน พระองค์ทรงมุ่งเน้น เรื่องการพัฒนาคน ทรงตรัสว่า “ต้องระบิตจากข้างใน” หมายความว่า ต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสดูแลหรือตั้งตัว

3. แก้ปัญหาที่จุดเล็ก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงเยี่ยมไปด้วยพระอัจฉริยภาพในการแก้ปัญหา ทรงมองปัญหาในภาพรวม (Macro) ก่อนเสมอ แต่การแก้ปัญหานั้นของพระองค์จะเริ่มจากจุดเล็ก ๆ (Micro) คือ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่คนมักจะมองข้าม

4. ทำตามลำดับขั้น ในการทรงงานพระองค์จะเริ่มต้นจากสิ่งที่เป็นที่สุดของประชาชนก่อน ได้แก่ สาธารณสุข เมื่อมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแล้วก็จะสามารถทำประโยชน์ด้านอื่น ๆ ต่อไปได้ จากนั้นจะเป็นเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและสิ่งที่จะเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภคที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชนโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการให้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่เรียบง่าย เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้และเกิดประโยชน์สูงสุด ดังพระบรมราโชวาท เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 ความตอนหนึ่งว่า “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน ใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มสร้างความสำเร็จแก่เศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในเวลานี้ การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชน ในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกิน พอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้น เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงได้ต่อไปโดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นไปตามลำดับ ด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลวและเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์...” [7]

5. ภูมิสังคม การพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ดังพระบรมราโชวาท เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 ความตอนหนึ่งว่า “...ในการพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยาภูมิประเทศทางสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับ

ให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไป ไปช่วย โดนที่ จะคิดให้กับเขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราต้องเข้าไป ดูว่า เขาต้องการอะไรจริงและก็อธิบายให้เขาเข้าใจ หลักของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง..." [7]

6. องค์กรรวม ทรงมีวิธิต่ออย่างองค์กรรวม (Holistic) หรือมอง อย่างครบวงจร ในการที่จะพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับ โครงการหนึ่งนั้นจะทรงมองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและแนวทางแก้ไข อย่างเชื่อมโยง ดังเช่น กรณีของ "ทฤษฎีใหม่" ที่พระราชทานให้ แก่ปวงชนชาวไทย เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพแนวทาง หนึ่งที่พระองค์ทรงมองอย่างองค์กรรวม ตั้งแต่ถือครองที่ดินโดย เฉลี่ยของประชาชนคนไทย ประมาณ 10 - 15 ไร่ การบริหารจัดการ ที่ดินและแหล่งน้ำ อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการ ประกอบอาชีพ เมื่อมีน้ำในการทำเกษตรแล้วจะส่งผลให้ผลผลิต ดีขึ้น และหากมีผลผลิตเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรจะต้องรู้วิธีการ จัดการและการตลาด รวมถึงการรวมกลุ่ม รวมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อพร้อมที่จะออกสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคม ภายนอกได้อย่างครบวงจร นั่นคือทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1, 2 และ 3

7. ไม่ติดตำรา การพัฒนาตามแนวพระราชดำริพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มีลักษณะของการพัฒนาที่ อนุโลม และรวมชอมกับสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและสภาพ ของสังคมจิตวิทยาแห่งชุมชนคือ "ไม่ติดตำรา" ไม่ผูกมัดติดกับ วิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ที่แท้จริงของคนไทย

8. ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุดในเรื่องความ ประหยัดนี้ ประชาชนชาวไทยทราบกันดีว่าเรื่องส่วนพระองค์ก็ ทรงประหยัดมาก ดังที่เราเคยเห็นว่าตลอดยาสีพระทนต์นั้นทรง ใช้อย่างคุ้มค่าอย่างไร หรือฉลองพระองค์แต่ละองค์ทรงใช้อยู่เป็น เวลานาน ขณะเดียวกันการพัฒนาและช่วยเหลือราษฎรทรงใช้ หลักในการแก้ไขปัญหาอย่างเรียบง่ายและประหยัด ราษฎร สามารถทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่นและประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิ ภาคนั้นๆ มาแก้ไขปัญหาโดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ ไม่ยุ่งยากนัก

9. ทำให้ง่าย - Simplicity ด้วยพระอัจฉริยภาพและพระ ปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทำให้ คิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุงและแก้ไขงานการพัฒนาประเทศตาม แนวพระราชดำริดำเนินไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และที่

สำคัญอย่างยิ่งคือ สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และระบบ นิเวศโดยส่วนรวม ตลอดจนสภาพทางสังคมของชุมชนนั้นๆ ทรง โปรดที่จะทำสิ่งที่ยากให้กลายเป็นง่าย ทำสิ่งที่สลับซับซ้อนให้ เข้าใจง่าย อันเป็นการแก้ปัญหาด้วยการใช้กฎแห่งธรรมชาติเป็น แนวทางนั่นเอง แต่การทำสิ่งยาก ให้กลายเป็นเรื่องง่ายนั้นเป็น ของยาก ฉะนั้นคำว่า "ทำให้ง่าย" หรือ "Simplicity" จึงเป็นหลัก คิดสำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศในรูปแบบของโครงการอัน เนื่องมาจากพระราชดำริ

10. การมีส่วนร่วม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงเป็นนักประชาธิปไตย จึงทรงนำ "ประชาธิปไตย" มาใช้ในการ บริหาร เพื่อเปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ ทุกระดับได้มาร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่จะต้อง คำนี้ถึงความเห็นของประชาชน หรือความต้องการของ สาธารณชน

11. ประโยชน์ส่วนรวม การปฏิบัติพระราชกรณียกิจ และ การพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาและช่วยเหลือพสกนิกร จะทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

12. บริการรวมจุดเดียว One stop services การบริการ รวมที่จุดเดียวเป็นรูปแบบการบริการแบบเบ็ดเสร็จ หรือ One atop services ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในการบริหารราชการแผ่นดิน ของประเทศไทย โดยทรงให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนามันเนื่องมาจาก พระราชดำริเป็นต้นแบบในการบริการรวมที่จุดเดียว เพื่อ ประโยชน์ต่อประชาชนที่จะมาขอใช้บริการ จะประหยัดเวลาและ ค่าใช้จ่าย โดยจะมีหน่วยงานราชการต่าง ๆ มาร่วมดำเนินการ และให้บริการประชาชน ณ ที่แห่งเดียว

13. ทรงใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ ทรงเข้าใจถึงธรรมชาติ และต้องการให้ประชาชนใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทรงมองอย่าง ละเอียดยถึงปัญหาธรรมชาติ หากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติ จะ ต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือ อาทิ การแก้ไขปัญหาลำโพงน้ำ ได้พระราชทานพระราชดำริ การปลูกป่า โดยไม่ต้อง ปลูก ปล่อยให้ธรรมชาติช่วยในการฟื้นฟูธรรมชาติ หรือแม้ กระทั่ง การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ได้แก่ ปลูกไม้ เศรษฐกิจ ไม้ผล และไม้ฟืน นอกจากจะได้ประโยชน์ตามชื่อของ ไม้แล้วยังช่วยรักษาความชุ่มชื้นให้แก่พื้นดินด้วย เห็นได้ว่าทรง เข้าใจธรรมชาติ และมนุษย์อย่างเกื้อกูลกัน ทำให้คนอยู่ร่วมกับ ป่าได้อย่างยั่งยืน

14. ใช้อรรถรสปราบอรรถร ทรงแสดงความจริง ในเรื่องความเป็นไปแห่งธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการแนวปฏิบัติที่สำคัญในการแก้ปัญหาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสถานะที่ไม่ปกติเข้าสู่ระบบที่ปกติ เช่น การนำน้ำดี ขัปล้นน้ำเสียหรือเจือจางน้ำเสียให้กลับเป็นน้ำดี ตามจังหวะการขึ้นลงตามธรรมชาติของน้ำ การบำบัดน้ำเน่าเสียโดยใช้ผักตบชวาซึ่งมีตามธรรมชาติ ให้ดูดซึมสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำ

15. ปลุกป่าในใจคน เป็นการปลูกป่าลงบนแผ่นดินด้วยความต้องการอยู่รอดของมนุษย์ ทำให้ต้องมีการบริโภคและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง เพื่อประโยชน์ของตนเองและสร้างความเสียหายให้แก่สิ่งแวดล้อม ปัญหาความไม่สมดุลจึงบังเกิดขึ้น ดังนั้นในการที่จะฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับคืนมาจะต้องปลูกจิตสำนึกในการถุ่ฝืนป่าให้แก่คนเสียก่อน [2]

16. ขาดทุนคือกำไร “...ขาดทุน คือ กำไร Our loss is our gain... การเสียคือ การได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...” [7]

จากพระราชดำรัสดังกล่าว คือ หลักการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่มีต่อพสกนิกรไทย “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไรคือ ความอยู่ดีมีสุขของราษฎร ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนได้

17. การพึ่งตนเอง การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ ในเบื้องต้นเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้ประชาชนมีความแข็งแรง พอที่จะดำรงชีวิตได้ต่อไป แล้วขั้นต่อไปก็คือการพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อม และสามารถ “พึ่งตนเองได้” ในที่สุด

18. พออยู่พอกิน การพัฒนาเพื่อให้พสกนิกรทั้งหลายประสบความสุขสมบูรณ์ในชีวิตได้ เริ่มจากการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมประชาชนทุกหมู่เหล่าในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ได้ทอดพระเนตรความเป็นอยู่ของราษฎรด้วยพระองค์เอง จึงทรงสามารถเข้าพระราชหฤทัยในสภาพปัญหาได้อย่างลึกซึ้งว่ามีเหตุผลมากมายที่ทำให้ราษฎรตกอยู่ในวงจรแห่งทุกข์เข็ญ จากนั้นได้พระราชทานความช่วยเหลือให้พสกนิกรมีความกินอยู่ดี ชีวิตอยู่ในขั้น “พออยู่พอกิน” ก่อน แล้วจึงขยายให้มีขีดสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป

19. เศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ

ครอบคลุม ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริการประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อมาเมื่อผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

20. ความซื่อสัตย์ สุจริต จริใจต่อกันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัส เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2522 ความว่า “...คนที่ไม่มีความสุขจิต คนที่ไม่มี ความมั่นคง ชอบแต่มีกังวาลไม่มีวันจะสร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวมที่สำคัญอันใดได้ ผู้ที่มีความสุจริตและความมุ่งมั่นเท่านั้น จึงจะทำงานสำคัญยิ่งใหญ่ที่เป็นคุณ เป็นประโยชน์แท้จริงได้สำเร็จ...” [2]

21. ทำงานอย่างมีความสุข พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงพระเกษมสำราญและทรงมีความสุขทุกครั้งที่ช่วยเหลือประชาชน ซึ่งเคยมีพระราชดำรัสครั้งหนึ่งความว่า

“...ทำงานกับฉัน ฉันไม่มีอะไรจะให้ นอกจากการมีความสุขร่วมกัน ในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น...” [7]

22. ความเพียร : พระมหาชนก จากพระราชนิพนธ์พระมหาชนก เป็นพระราชนิพนธ์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงใช้เวลาค่อนข้างนานในการคิดประดิษฐ์ ทำให้เข้าใจง่าย และปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน อีกทั้งภาพประกอบและคติธรรมต่าง ๆ ได้ส่งเสริมให้หนังสือเล่มนี้มีความศักดิ์สิทธิ์ที่หากคนไทยน้อมรับมาศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติตามรอยพระมหาชนก กษัตริย์ผู้เพียรพยายาม แม้จะไม่เห็นฝั่ง ก็ยังว่ายน้ำต่อไป เพราะถ้าไม่เพียรว่ายก็จะตกเป็นอาหารปู ปลา และไม่ได้พบกับเทวดาที่มาช่วยเหลือให้จมน้ำไป

เช่นเดียวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่ทรงริเริ่มทำโครงการต่าง ๆ ในระยะแรก ที่ไม่มีความพร้อมในการทำงานมากนัก และทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทั้งสิ้น แต่พระองค์ก็ได้ท้อพระราชหฤทัย มุ่งมั่นพัฒนาบ้านเมืองให้บังเกิดความร่มเย็นเป็นสุข

23. รู้ รัก สามัคคี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มีพระราชดำรัสในเรื่อง “รู้ รัก สามัคคี” มาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นคำสามคำที่มีค่าและความหมายลึกซึ้ง พร้อมทั้งปรับใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย

รู้ : การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น จะต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหา และรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหา

รัก : คือความรัก เมื่อเรารู้ครบด้วยกระบวนการแล้ว จะต้องมีความรักการพิจารณาที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้น ๆ

สามัคคี : การที่จะลงมือปฏิบัตินั้น ควรคำนึงเสมอว่าเราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องทำงานร่วมมือร่วมใจเป็นองค์กร เป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังเข้าไปแก้ไขปัญหานั้นได้ดังที่พระองค์ทรงตรัสในเรื่อง “ความสามัคคี” ความตอนหนึ่งว่า “...บ้านเมืองจะมีความมั่นคงและปกติสุขอยู่ได้ ก็ด้วยนาถาบันอันเป็นหลักของประเทศและคนไทยทุกหมู่เหล่า มีความสมัครสมานปรองดองกันดี และรู้จักปฏิบัติหน้าที่ให้ประสานส่งเสริมกัน ความพร้อมเพรียงของทุกฝ่าย ทุกคนที่มีความสำนึกแน่วแน่ในหน้าที่ความรับผิดชอบ และตั้งใจปฏิบัติตน ปฏิบัติงานให้ดีให้สอดคล้องกันนี้ ความสามัคคีในชาติ ถ้าทุกคนในชาติได้ตั้งตนตั้งใจให้อยู่ในความสามัคคีดังกล่าว ประโยชน์และความสุขก็จะบังเกิด พร้อมทั้งแก่ส่วนตัวและส่วนรวม ประเทศชาติของเราก็จะสามารถรักษาความปกติมั่นคงพร้อมทั้งพัฒนาให้รู้ตัวหน้าไป...” [1]

ความหมายของการพัฒนาท้องถิ่น

การพัฒนาท้องถิ่นเป็นนโยบายหนึ่งของการพัฒนาประเทศ ซึ่งมีผู้สนใจและให้ความหมายไว้ดังนี้

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาท้องถิ่นไว้ว่า การพัฒนาท้องถิ่นคือการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นอยู่ (สภาพที่ไม่พึงปรารถนา ไม่ดีงาม) ไป

สู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ (สภาพที่พึงปรารถนา ที่ดีงามหรือเจริญ) กล่าวคือ เป็นการจูงใจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในท้องถิ่น เพื่อแปลงสภาพของส่วนประกอบต่าง ๆ ในชุมชน จากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาอันเป็นเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี กล่าวว่า การพัฒนาท้องถิ่น หมายถึง การพัฒนาในทุก ๆ ด้าน (Total rural development) ของปัจจุบันที่มีผลกระทบต่อความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของสังคมชนบท

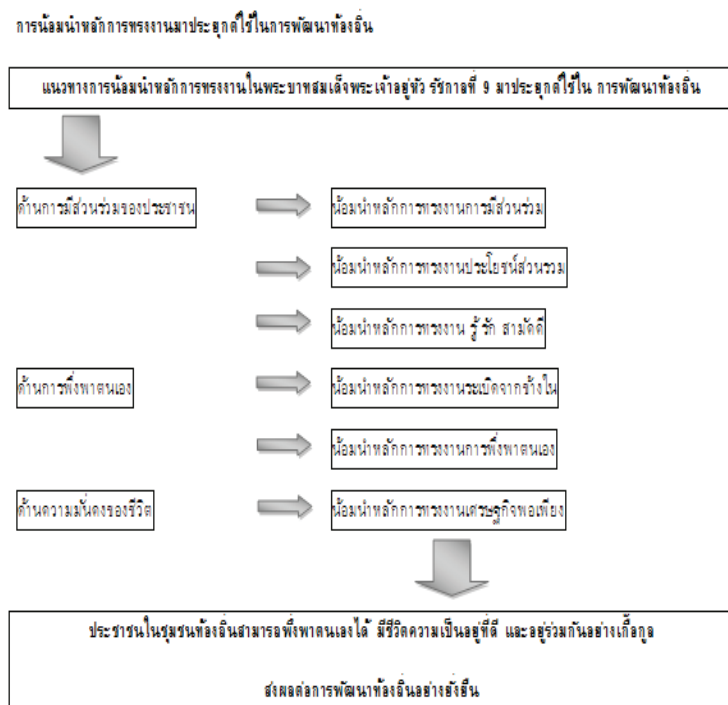
ไสว พรหมณี กล่าวว่า การพัฒนาท้องถิ่น หมายถึง การพัฒนาประเทศนั่นเอง เพราะส่วนใหญ่คนไทยอาศัยอยู่ในชนบท ซึ่งเป็นที่รวมแหล่งผลิตสินค้าเกษตรและเป็นที่รวมของปัญหาต่าง ๆ

จากความหมายข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในทุก ๆ ด้าน โดยประชาชนเองและมีหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนคอยให้คำปรึกษาแนะนำและสนับสนุนในกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

แนวทางการพัฒนาท้องถิ่น

วิรัช วิรัชนิการวรรณ ได้กล่าวว่า การพัฒนาของไทยนั้นมียุคแล้ว ถ้ามีการศึกษาถึงประวัติศาสตร์การปกครองไทย จะพบว่าตั้งแต่โบราณมาแล้ว ประชาชนในชุมชนได้ร่วมมือกันทำงานให้แก่ชุมชน จะเริ่มจากเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือคนในชุมชนมาช่วยกันพัฒนาต่าง ๆ เพราะฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาได้เริ่มขึ้นในประเทศไทยมาช้านานแล้วตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รวมทั้งการพัฒนาได้มีวิวัฒนาการมาเรื่อยๆ ตั้งแต่แผนการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7

พิศาล มูลศาสตรสาทร กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาท้องถิ่น ควรกำหนดนโยบายก้าวหน้าในการพัฒนาท้องถิ่น โดยการพัฒนาต้องกำหนดวัตถุประสงค์หลักในการที่จะแก้ปัญหาของท้องถิ่น จึงจะทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในทุกด้าน และนโยบายก้าวหน้าอยู่ที่การเน้นให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองและชุมชนของตนเอง ให้เกิดความเจริญทั้งด้าน

ภาพที่ 1 แนวทางการน้อมนำหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์

ดำรง สุนทรสารทฐิ์ แนวทางการพัฒนานั้น ควรเป็นเรื่องที่ประชาชนเขารู้สึก เขามีความต้องการ เขาพยายาม เขาร่วมมือ เขายืนหยัด ให้เขาผลักดันศักยภาพออกมาจากพลังในตัวเขาให้มากที่สุด [8]

ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นสรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาท้องถิ่นจะเป็นกระบวนการกระทำที่มีวัตถุประสงค์มุ่งปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต และศักยภาพของประชาชนให้ดีขึ้น ให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

จากภาพข้างต้น แนวทางการน้อมนำหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น ในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน น้อมนำหลักการทรงงานการมีส่วนร่วม, หลักการทรงงานประโยชน์ส่วนรวม และหลักการทรงงานรู้ รัก สามัคคี

การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกิจกรรมสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมต้องกระทำอย่างครบถ้วนตลอดกระบวนการ ตั้งแต่การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบประเมินผล (Check) และการแก้ไขปรับปรุง (Act)

การมีส่วนร่วมทำให้ชุมชนเกิดความเป็นเจ้าของโครงการ การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกิดจากสาเหตุที่ประชาชนต้องการให้แก้ไข และวิธีการแก้ไขก็รับฟังความคิดเห็นจากประชาชนเพื่อจะได้เกิดความร่วมมือจากประชาชน

การมีส่วนร่วมนอกจากชาวบ้านในชุมชนแล้ว ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมดังกล่าวแล้วด้วย เพราะการมีส่วนร่วมคือ “การระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลาย” ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “สำคัญที่สุดจะต้องทำให้กว้างขวาง หนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาด เพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาดนั้นแท้จริงคือการระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลายมาอำนวยประโยชน์ในการปฏิบัติบริหารงานให้ประสบความสำเร็จที่

สมบูรณ์นั่นเอง...”

นอกจากนั้นพระองค์ยังได้พระราชทานพระบรมราโชวาทในการทำงานร่วมกับผู้อื่นว่า

“...การทำงานร่วมกับผู้อื่นนั้น ที่จะให้เป็นไปโดยราบรื่น ปราศจากปัญหา ข้อขัดแย้งย่อมเป็นไปได้ยาก เพราะคนจำนวนมากย่อมมีความคิดความต้องการที่แตกต่างกันไป มากบ้างน้อยบ้าง ท่านจะต้องรู้จักอดทนและอดกลั้น ให้อภัย ไม่ใช้อารมณ์ปรึกษากัน และโอนอ่อนผ่อนตามกันด้วยเหตุผล โดยถือว่าเป็นความคิดที่แตกต่างกันนั้น มิใช่เหตุที่จะทำให้เป็นข้อขัดแย้ง ไต่แย้ง เพื่อเอาแพ้เอาชนะกัน แต่เป็นเหตุสำคัญที่จะช่วยให้เกิดความกระจ่างแจ้งทั้งในวิถีทางและวิธีปฏิบัติงาน...”

วิธีการมีส่วนร่วมนั้น พระองค์ทรงนำ “ประชาธิปไตย” มาใช้ในการบริหารจัดการดำเนินงาน ซึ่งเป็นวิธีการที่เรียบง่ายตรงไปตรงมา โดยหากจะหาโครงการใดโครงการหนึ่งจะทรงอธิบายถึงความจำเป็นและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับประชาชนทุกฝ่าย รวมทั้งผู้นำชุมชนในท้องถิ่น เมื่อประชาชนในพื้นที่เห็นด้วยแล้ว หน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและร่วมดำเนินการมีความพร้อม จึงจะพระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินโครงการนั้น ๆ ต่อไป

สำหรับประโยชน์ส่วนรวมนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงระลึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...ใครต่อใครบอกว่าขอให้เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม อันนี้ฟังจนเบื่อ อาจจะรำคาญด้วยซ้ำว่า ใครต่อใครมาก็บอกว่าขอให้คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม อาจมานึกในใจว่าให้ ๆ อยู่เรียบร้อยแล้วส่วนตัวจะได้อะไร ขอให้คิดว่าคนที่ให้เพื่อส่วนรวมนั้นมิได้ให้ส่วนรวมอย่างเดียวเป็นการให้เพื่อตัวเองสามารถที่จะมีส่วนร่วมที่จะอาศัยได้” [2]

ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ เกิดจากการปรับตัวไม่ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ดังนั้นเมื่อมนุษย์ขาดคุณธรรมก็เกิดความเห็นแก่ตัว ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“บ้านเมืองของเราถูกกระทบกระเทือนจากความผันผวน และเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของโลก เป็นเหตุทำให้คนส่วนหนึ่งปรับตัวไม่ทันกลับกลายเป็นคนที่เห็นแก่ความอยู่รอดและประโยชน์เฉพาะตนเองโดยไม่คำนึงถึงความเป็นธรรมและประโยชน์ของผู้อื่น”

และหลักการทรงงาน “รู้ รัก สามัคคี” นั้น เป็น 3 ขั้นตอนที่แตกต่างกันแต่เชื่อมกัน เอาไปใช้ทำงานให้สำเร็จ โดยเฉพาะงานที่ต้องอาศัยคนหมู่มาก โดย “รู้” คือการที่เราจะลงมือทำอะไรจะต้องรู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหา และวิธีแก้ไขปัญหาล่วงหน้าเสียก่อน ต่อมาคือ “รัก” เมื่อเรารู้ถึงกระบวนการของงาน เราต้องรู้คุณค่าของงานเกิดศรัทธาในงานนั้น เกิดความรักในการลงมือปฏิบัติแก้ปัญหาในงานให้ได้ และสุดท้ายคือ “สามัคคี” เมื่อถึงขั้นลงมือปฏิบัติ ต้องระลึกไว้เสมอว่า เราทำเองคนเดียวไม่ได้ ต้องร่วมมือร่วมใจกันเป็นหมู่คณะ จึงจะเกิดพลังในการแก้ปัญหาให้ลุล่วงได้

หลักการทรงงานทั้ง 3 ข้อนี้ สามารถน้อมนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งคือหัวใจหลักของการพัฒนาท้องถิ่น เช่น การรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาชีพในชุมชนท้องถิ่น สร้างเครือข่ายประชาชนที่เข้มแข็ง หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของหน่วยงานภาครัฐ เป็นต้น หลักประโยชน์ส่วนรวมซึ่งมีความจำเป็นจะต้องยึดถือปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น การทำประชาพิจารณ์ในเรื่องที่มีผลกระทบต่อส่วนรวม และหลักรู้ รัก สามัคคี ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าไปได้

สอดคล้องกับแนวทางการวิจัยของคนรุ่นใหม่กับการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน คือการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ มีการถ่ายทอดความรู้ให้คนรุ่นใหม่ที่จะกระจายอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ มีการกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ผ่านการพูดคุยปรึกษาหารือสรุปบทเรียนร่วมกัน [5]

2) ด้านการพึ่งพาตนเอง น้อมนำหลักการทรงงานระเบิดจากข้างใน และหลักการทรงงานการพึ่งพาตนเอง หลักการทรงงานระเบิดจากข้างใน หมายความว่า ต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาล่วงหน้า แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว เพราะว่าเป้าหมายคือให้ตัวท้องถิ่นเจริญออกมาด้วยตัวท้องถิ่นเอง ไม่ใช่ผู้นำผู้เชี่ยวชาญไปบอก หรือนำความเจริญออกมาจากภายนอกไปบอก เพราะถ้าผู้เชี่ยวชาญเข้าไปอยู่ชั่วคราวและกลับไป ท้องถิ่นก็จะอยู่เหมือนเดิม หรืออาจจะแย่กว่าเดิม ซึ่งนั่นไม่ใช่วิธีการทรงงานของ

พระองค์ พระองค์มีพระราชประสงค์ให้ประชาชนเจริญเติบโต เจริญงอกงามด้วยตัวของเขาเอง จึงจะอยู่ทน ซึ่งเป็นการพัฒนาอย่างแท้จริง

หลักการทรงงานการพึ่งพาตนเอง ตามแนวพระราชดำริในเบื้องต้น ต้องแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเพื่อให้เขาแข็งแรงพอในการที่จะดำรงชีวิตอยู่ต่อไป ส่วนขั้นต่อไปต้องพัฒนาให้เขาสามารถอยู่ได้ตามสภาพแวดล้อมในสังคม และสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

หลักการและแนวทางเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองได้ทางสังคมวิทยา มี 5 ประการ คือ

(1) การพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี หมายถึงการมีปริมาณและคุณภาพของเทคโนโลยีทางวัตถุ เช่น เครื่องจักรกล และเทคโนโลยี การรู้จักใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ หรือประยุกต์ให้เหมาะสม

(2) การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ หมายถึง ความสามารถในการทำมาหากิน เลี้ยงชีพ ที่มีความมั่นคง มีความสุขพอสมควร หรืออย่างมีสมดุล

(3) การพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ความสามารถในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และความสามารถในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ดำรงอยู่ไม่ให้เกิดเสื่อมเสียไปจนหมดสิ้น หรือไม่ให้เกิดสมดุลธรรมชาติ

(4) การพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ หมายถึง การมีสภาพจิตใจที่กล้าแข็ง เพื่อที่จะสามารถต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ทั้งการเลี้ยงชีพ การพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้า

(5) การพึ่งตนเองได้ทางสังคม หมายถึง การที่คนกลุ่มหนึ่งมีความเป็นปึกแผ่นเหนียวแน่น มีผู้นำที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำกลุ่มคนให้ดำเนินการใด ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายด้วยตนเอง ทำให้ชุมชนช่วยตนเองได้

หลักการทรงงานระเบิดจากข้างในและการพึ่งพาตนเอง เป็นหลักการทรงงานที่สำคัญในการนำมาประยุกต์ใช้พัฒนาท้องถิ่นด้านการพึ่งพาตนเอง เนื่องจากเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาท้องถิ่นคือการที่ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ สามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างมั่นคง และจากนั้นจึงช่วยเหลือสังคมต่อไปได้ โดยไม่ต้องอาศัยบุคคลจากภายนอกเข้ามามีส่วนช่วยใด ๆ มากนัก เพราะการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนเกิดจากคนในท้องถิ่นเองร่วมด้วยช่วยกันพัฒนา และอยู่ได้ด้วยตนเอง

ยกตัวอย่างผลการศึกษารวมชนบ้านแม่ในใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ในอดีตคนในชุมชนอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลักในการดำเนินชีวิต พึ่งพาตนเองได้ แต่ปัจจุบันเมื่อความเจริญมาถึงมิติด้านต่าง ๆ ของคนในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง การถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่รุ่นลูกหลาน ส่งผลให้คนในชุมชนไม่สามารถดำรงชีวิตบนฐานภูมิสังคมของตนเอง [6]

ฉะนั้นการน้อมนำหลักการทรงงานทั้ง 2 ข้อดังกล่าว มาประยุกต์ใช้ จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีการเรียนรู้ด้วยตนเอง พึ่งพาตนเองได้ในทุกด้าน และไม่ได้รับผลกระทบมากนักต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์

3) ด้านความมั่นคงของชีวิต น้อมนำหลักการทรงงานเศรษฐกิจพอเพียง

โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระราชทานให้คนไทยใช้เป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างความเข้มแข็งหรือภูมิคุ้มกันทุกด้านให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เพื่อให้เกิดสมดุลในชีวิตในครอบครัว ในประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...คำว่าพอเพียง มีความหมายว่า พอมีพอกิน เศรษฐกิจพอเพียง หมายความว่า ผลិតอะไรมีพอที่จะใช้ ไม่ต้องขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง แปลจากภาษาฝรั่งได้ว่า ให้ยืนบนขาของตัวเอง หมายความว่า สองขาของเรายืนบนพื้นให้อยู่ได้ไม่หกล้ม ไม่ต้องไปขอยืมของคนอื่นเพื่อที่จะยืนอยู่ คำว่า พอ คนเราถ้าพอในความต้องการ มันก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย พอเพียงอาจมีมาก อาจมีทูลหาก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น...” [2]

องค์ประกอบของความพอเพียงมี 3 ประการ คือ (1) ความพอประมาณ ไม่สุดโต่ง พอเหมาะต่อความจำเป็น พอควรแก่อัตภาพ (2) ต้องมีเหตุผลอธิบายได้ และ (3) ต้องสร้างระบบภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบใด ๆ อันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทั้ง

ภายนอกและภายใน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสถึงแนวทางการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ให้ได้ผลดีว่ามี 3 เงื่อนไข คือ

(1) เงื่อนไขหลักวิชา การจะทำอะไรนั้นต้องอาศัยหลักวิชา ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ไม่ควรทำตามอารมณ์ ไม่ทำตามกระแส ไม่ตัดสินใจเพราะผลประโยชน์ของใครแต่ใช้หลักวิชา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทุกคน การทำอะไรจะต้องทำวิจัยให้แน่ในก่อน

(2) เงื่อนไขคุณธรรม ต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต

(3) เงื่อนไขในการดำเนินชีวิต ต้องรอบรู้ ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ด้วยความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ ส่วนผลที่คาดว่าจะได้จากแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง คือ เกิดความสมดุลในชีวิต รองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างการพัฒนาท้องถิ่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านแม่ใหญ่ อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้รูปแบบการพัฒนาเบญจสุภาวะชุมชน มีการพัฒนาเบญจสุภาวะชุมชนจากกิจกรรมด้านต่าง ๆ ส่งผลต่อการพัฒนาสุภาวะทางกาย สุภาวะทางจิตใจ และด้านปัญญา สังคมเป็นองค์ความรู้ใหม่ เกิดภูมิคุ้มกัน และสามารถนำปัญญาไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม [4]

หลักการทรงงานเศรษฐกิจพอเพียงนั้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้หลากหลายด้าน โดยด้านที่สำคัญด้านหนึ่งของการพัฒนาท้องถิ่นคือความมั่นคงในชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าและมีความยั่งยืน การน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ จะช่วยให้มีภูมิคุ้มกันในชีวิตในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม หรือวัฒนธรรม ซึ่งถ้าหากเกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ จะไม่ส่งผลกระทบมากนักต่อผู้ที่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากเป็นหลักทางสายกลาง ตรงกันข้ามจะส่งผลให้มีเกิดความมั่นคงในชีวิตและชุมชนท้องถิ่นจะมี ความเข้มแข็ง และมั่นคง

บทสรุป

การพัฒนาท้องถิ่น โดยน้อมนำหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 มาประยุกต์ใช้นั้น จะทำให้เกิดประสิทธิผลอย่างยั่งยืนต่อการพัฒนา เนื่องจากหลักการทรงงานของพระองค์ได้ผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติจริง จนเห็นผลเป็นที่ประจักษ์แล้ว ซึ่งหลักการทรงงานที่ได้ยกมานี้ หากนำไปปฏิบัติจริงจะส่งผลให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่ง ทำให้ท้องถิ่นมีความเจริญก้าวหน้า ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีการช่วยเหลือกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นของตนเอง อันเป็นหัวใจหลักของการพัฒนา ที่จะนำพาชุมชนท้องถิ่นสู่ความมั่นคง และยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- [1] Office of the Royal Development Projects Board (ORDPB). (2012). **Principle of Work in His Majesty**. Bangkok : Office Projects Due to the King Initiative.
- [2] Watthanachai, Kasem. (2007) "Learning from the Principles of Working in the King." **Journal of the Royal Initiative**. 5 (4) : October-December, 25-40.
- [3] Watthanachai, Kasem. (2007) "Learning from the Principles of Working in the King" **Quality Assurance Journal, Khonkaen University**. 8 (2) : July-December, 25-40.
- [4] Nikomphidthaya, Soawalak. (2009). **The participation on Local Development, Case Study of; Khamrieng Sub-district Administrative Organization, Khantharawichai, Mahasarakham Province**. Mahasarakham, Rajabhat Mahasarakham University.

- [5] Waseenon, Chanin; Choachaykhong, Somboon and Kulwong, Thawatchai. (2011). "New generation and sustainable local development" **Journal of Mahasarakham Rajabhat University (Humanities and Social Sciences)**. 6 (2) : May-August, 83 -92.
- [6] Srisarakham, Songrat; Homhuan, Sakphong and Janswang, Nedchanok. (2015). "Five public health principles for local development based on the philosophy of sufficiency economy in men yai village, MUANG DISTRICT, MAHA SAKHAM PROVINCE," **Journal of Mahasarakham Rajabhat University (Humanities and social sciences)** 9 (1) : January-April, 147- 158.
- [7] Choochart, Choosit. (2011). **Principles of Work to follow the King Footprints**. Chiang Mai: Wanida Printing